

GOTOWOŚĆ POLSKI DO FUNKCJONOWANIA W STREFIE EURO

Klaudia Pujer

Streszczenie

Data akcesji Polski nie została jeszcze skonkretyzowana, co powoduje, że przyłączenie Polski do Unii Ekonomicznej i Monetarnej jest przedsięwzięciem dość odległym, wręcz „futurystycznym”. Wyborowi właściwego terminu przystąpienia Polski do strefy euro towarzyszą liczne spory dotyczące rzeczywistej gotowości polskiej gospodarki do uczestniczenia w systemie wspólnego pieniądza euro. Dziś fundamentem tego sporu pozostaje kryzys finansowy strefy euro. Unia Europejska obecnie boryka się z jednym z najważniejszych wyzwań w całej swojej historii. Aktualna pozostaje jednak problematyka wypełnienia przez Polskę kryteriów konwergencji nominalnej, realnej i prawnej, które wskazują na spełnienie warunków stawianych przez koncepcję optymalnego obszaru walutowego i możliwość względnie bezpiecznego funkcjonowania w jego ramach.

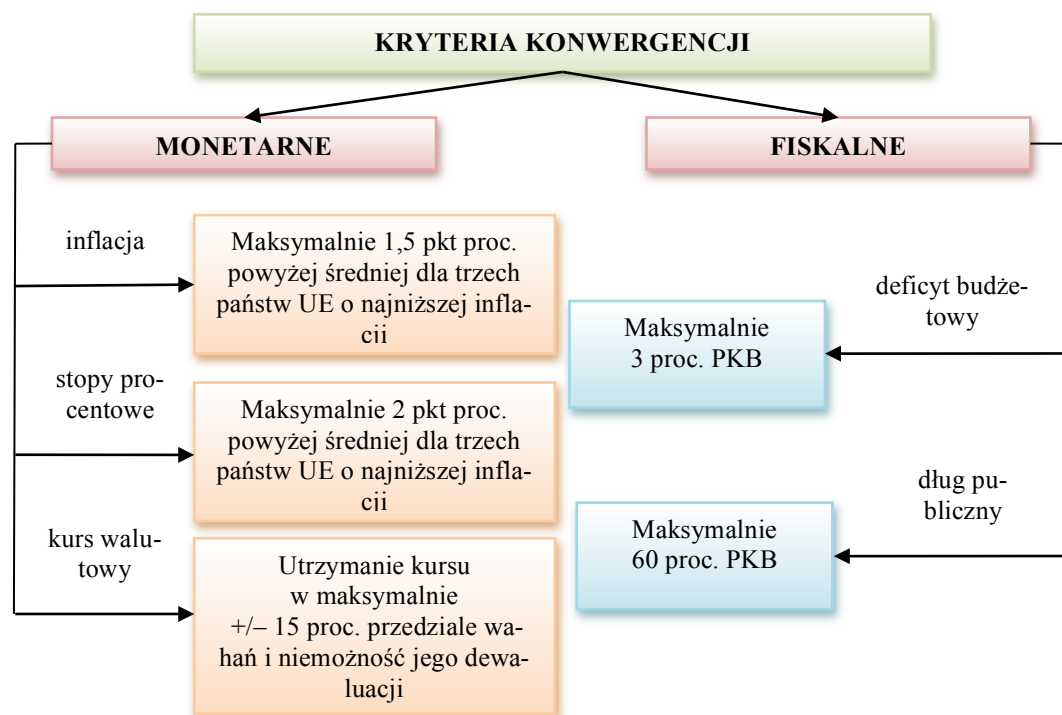
Słowa kluczowe: strefa euro, optymalny obszar walutowy, Polska w strefie euro, konwergencja nominalna, konwergencja realna.

Wstęp

Rozpatrując przystąpienie Polski do strefy euro od strony *stricte* ekonomicznej należy stwierdzić, że integracja to wieloletnie i kompleksowe przedsięwzięcie przejawiające się m.in. w sukcesywnym i trwałym eliminowaniu ograniczeń i barier w swobodnym przepływie towarów, usług, pracy, kapitału, innowacji i wiedzy¹. Jest to proces urzeczywistniający się w budowaniu tożsamyh warunków konkurencji w ramach Wspólnoty państw, ujednocianiu polityki gospodarczej, co przejawia się w funkcjonowaniu homogenicznego obszaru walutowego ze wspólnym pieniądzem. Decyzja odnosząca się do kwestii wejścia Polski do strefy euro implikuje wybór modelu rozwoju gospodarczego dla Polski na najbliższe lata.

Wypełnienie kryteriów konwergencji nominalnej jest niezbywalnym warunkiem, ale nie jedynym i wystarczającym dla wejścia Polski do UEM (Unia Ekonomiczna i Monetarna, ang. *Economic and Monetary Union*). W Traktacie z Maastricht wskazano warunki, jakie muszą zostać wypełnione przez państwa UE, które chcą uczestniczyć w unii monetarnej – rysunek 1.

¹ A. Hetmańczuk, *Wejście Polski do strefy euro – najkrótsza droga do pełnej integracji* [w:] *Globalizacja a konkurencyjność w gospodarce światowej*, red. M. Noga, M. K. Stawicka, CeDeWu, Warszawa 2009, s. 137.

Rysunek 1. Kryteria zbieżności gospodarczej wskazane w Protokole załączonym do Traktatu z Maastricht

Źródło: Opracowanie własne na podstawie I. Pszczółka, *Współczesne waluty międzynarodowe*, CeDeWu, Warszawa 2011, s. 72.

Polska musi wypełnić także szereg kryteriów nieformalnych, określanych mianem tzw. realnej konwergencji. Ta ostatnia jest z jednej strony nadrobieniem opóźnień w kształtowaniu się PKB (Produkt Krajowy Brutto, ang. *Gross domestic product*, GDP) na jednego mieszkańca, ale z drugiej przejawia się także w zbliżeniu struktur gospodarczych krajów, które kandydują do struktur funkcjonujących w UE (Unia Europejska, ang. *European Union*). To również implementacja międzynarodowych procedur, które obowiązują na konkretnych obszarach funkcjonowania rynku i podmiotów rynkowych².

Decyzja dotycząca wejściem Polski do UEM jest zdeterminowana spełnieniem przez nią m.in. warunków OCA (Optymalny Obszar Walutowy, ang. *Optimum Currency Area*). Ich realizacja redukuje ryzyko urzeczywistnienia się (bądź daje narzędzia do walki z konsekwencjami) tzw. szoku asymetrycznego. Istnieje bowiem zagrożenie, że przyjęcie w Polsce waluty euro nie będzie w dłuższym okresie korzystane dla gospodarki. Możliwe jest, że prowadzona homogeniczna polityka pieniężna okaże się nieoptymalna dla Polski i zamiast wspierać realizację celów polityki gospodarczej, doprowadzi do destabilizacji gospodarki.

Celem niniejszego artykułu jest wykazanie, na ile Polska realizuje kryteria konwergencji nominalnej, realnej i prawnej, których urzeczywistnienie zaświadcza m.in. o jej gotowości do funkcjonowania we wspólnym obszarze walutowym.

² J. Żabińska, *Realizacja kryteriów konwergencji warunkiem uczestnictwa Polski w strefie euro* [w:] B. Kub-ska-Maciejowicz, A. Stępnik, *Polska w strefie euro*, Wydawnictwo WSB w Poznaniu, Poznań 2005, s. 68.

1. Uczestnictwo w obszarze jednawalutowym – problem optymalności

Fundamentalną teoretyczną podstawą UEM jest teoria OCA. Pojęcie „obszaru walutowego” definiuje się jako strefę złożoną z regionów bądź krajów, w ramach której funkcjonuje jedna waluta lub różne waluty, ale o sztywnych kursach wymiennych wobec siebie, przy symultanicznym braku jakichkolwiek ograniczeń oddziałujących na wzajemną wymianę tychże walut i płynnym, grupowym kursie w odniesieniu do walut reszty świata³.

Pojęcie „optymalny” oznacza, że konkretny obszar walutowy stawia sobie cele i formułuje przesłanki niezbędne do ich osiągnięcia. Aczkolwiek, jak pisze R.I. McKinnon: „Idea optymalności jest skomplikowana i trudna do precyzyjnego określenia ilościowego, co powoduje, że nie wydaje się, aby można było ją ująć w logicznie uporządkowany model”⁴.

Istnieje wiele teoretycznych modeli OCA, podobnie jak wzorców mniej lub więcej sformalizowanych. Wart uwagi jest w szczególności fakt, że teorie dotyczące problematyki OCA uzupełniają i nierzadko warunkują się wzajemnie. Ich autorzy, bazując na rozwiązaniach niepełnych, modelowych, dążą do wyjaśnienia zagadnienia celów, restrykcji i mechanizmów dostosowawczych w ramach OCA.

Problematykę obszarów walutowych i zagadnień funkcjonowania unii walutowej opierającej się na sztywnych kursach wzajemnych walut krajów budujących unię podejmował w swoich tekstach m.in. J.E. Meade⁵. Jednakże, prekursorski wpływ na teorię OCA miał R.A. Mundell⁶, a obok niego tacy ekonomiści jak R.J. McKinnon⁷ i P.B. Kennen⁸.

Charakteryzując OCA wskazano na wymogi, jakie powinny być spełnione, aby gospodarka konkretnego kraju kwalifikowała się do włączenia jej do większego obszaru wspólnej waluty. To jest, ażeby mogła sobie pozwolić na rezygnację z prowadzenia własnej polityki pieniężnej bez ryzyka ponoszenia dużych kosztów z tego tytułu. Koszty wynikające z rezygnacji z samodzielnego kształtowania poziomu stóp procentowych oraz kursu walutowego są uzależnione od typów wstrząsów, jakie mogą się uwidocznić po włączeniu danego kraju w struktury obszaru wspólnej waluty. W sytuacji, gdy wstrząsy te mają podobną skalę i rozmiar w kilku krajach, mogą być one tłumione przy wykorzystaniu instrumentów wspólnej polityki pieniężnej (wówczas koszt o którym wspomniano jest niski) przy uwzględnieniu sytuacji gospodarczej całego regionu⁹. Natomiast, jeżeli dominują szoki asymetryczne (i jednocześnie brakuje odpowiednich mechanizmów polityki pieniężnej pozwalających na ich tłumienie) to pojawia się niebezpieczeństwo wysokich kosztów będących wynikiem niestalości produkcji i zatrudnienia.

Teoria precyzuje warunki, w których dla danej grupy krajów opłacalne staje się zrezygnowanie z waluty krajowej na rzecz przyjęcia waluty wspólnej. Ta ostatnia przynosi liczne korzyści natury mikroekonomicznej, np. wyeliminowanie ryzyka kursowego, mniejsze koszty transakcyjne, wzrost presji konkurencyjnej na rynku, zmniejszenie niepewności w odniesieniu do zmian relatywnych cen i wydłużenie perspektywy inwestycyjnej. Zasadniczym pytaniem jest jednak¹⁰: czy w warunkach braku narodowej polityki pieniężnej

³ A. Bień, *Optymalny obszar walutowy. Teoria i praktyka*, PWE, Warszawa 1988, s. 15–16.

⁴ R.I. McKinnon, *Optimum Currency Areas*, „The American Economic Review”, Vol. 53, 1963, p. 717.

⁵ J.E. Meade, *Balance of Payments Problems of a Free Trade Area*, „The Economic Journal” Vol. 67, September 1957, p. 379–396.

⁶ R. Mundell, *A Theory of Optimum Currency Areas*, „American Economic Review”, Vol. 51, 1961.

⁷ R.I. McKinnon, *op. cit.*, p. 717.

⁸ P.B. Kennen, *The Theory of Optimum Currency Area: An Eclectic view* [in:] R.I. McKinnon, *Optimum Currency Areas*, „The American Economic Review”, Vol. 53, 1963, p. 717–725.

⁹ K. Gawlikowska-Hueckel, A. Zielińska-Głębocka, *Integracja europejska. Od jednolitego rynku do unii walutowej*, C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 250.

¹⁰ W.M. Orłowski, *Optymalna ścieżka do euro*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004, s. 14.

i kursowej funkcjonują mechanizmy, które pozwolą krajowi na przystosowanie się do asymetrycznego szoku?

Pierwszy wyznacznik OCA – mobilność siły roboczej – został zaproponowany przez R.A. Mundella¹¹. Założył on, że w sytuacji gdy dwie gospodarki doświadczyły szoków asymetrycznych, pejoratywne konsekwencje szoku mogą być zaabsorbowane przez gospodarki w wyniku zmiany nominalnego kursu walutowego i migrację siły roboczej z jednej gospodarki do innej. Owa duża „wymienialność” na rynku pracy ukazana została jako alternatywny do kursu walutowego sposób na zmniejszenie niekorzystnych konsekwencji szoków asymetrycznych.

Z kolei McKinnon¹² dostrzegł, iż równoważąca funkcja kursu walutowego jest mniej ważna w odniesieniu do małej gospodarki otwartej. W związku z tym odkryciem, stopień otwartości gospodarki rozumiany jest powszechnie jako kolejny wyznacznik OCA.

Wkładem P.B. Kennena¹³ w teorię OCA jest następne kryterium – zróżnicowanie struktury produkcji i eksportu. Ustalił on, że znaczny poziom dywersyfikacji spełnia funkcję zabezpieczającą przed negatywnymi skutkami wystąpienia szoków asymetrycznych. Inaczej rzecz ujmując, konsekwencje szoków w przypadku wysokiej dywersyfikacji produkcji i eksportu mają nieznaczny, bądź możliwy do ograniczenia negatywny wpływ na poziom całego systemu gospodarczego. W związku z tym, konkretny kraj może dołączyć do większego obszaru waluty wyłączając tym samym ryzyko pomniejszenia makroekonomicznej równowagi gospodarki. Ponadto, P.B. Kennen określił związek pomiędzy poziomem dywersyfikacji produkcji, a nasileniem wpływu zakłóceń popytu zewnętrznego na poziom produkcji, inwestycji i zatrudnienia. Większe urozmaicenie eksportu to także większa wytrzymałość gospodarki na zaburzenia popytu zewnętrznego, ponieważ większe są możliwości obustronnego znoszenia wstrząsów popytu na konkretne produkty¹⁴.

Założenia OCA wywołały ogólnoswiatową dyskusję na temat obszarów wspólnej waluty. Naturalną konsekwencją stało się pojawienie kolejnych kryteriów, takich jak: stopień integracji ekonomicznej¹⁵, zależności handlu towarami, usługami i mobilność czynników produkcji¹⁶, konwergencja gospodarek¹⁷, relacje zachodzące pomiędzy realnymi kursami walutowymi¹⁸, czy powiązania poziomów inflacji¹⁹.

Kraje, które pragną wejść do jednolitego obszaru walutowego i tym samym zrezygnować z waluty narodowej muszą sprostać wielu wyzwaniom w tym procesie. Wcielenie w taki obszar niesie olbrzymie skutki dla systemu gospodarczego tegoż kraju. Główną zmianą wynikającą z przyłączenia jest umiejętność sprostania licznym sytuacjom wynikającym z niemożności dostosowywania się do turbulentnych wydarzeń bez wykorzystywania w tym celu zmian kursu walutowego. W innym przypadku, koszty dostosowań mogą okazać się ogromne, aczkolwiek istnieje możliwość ich zmniejszenia poprzez miarodajne transfery z budżetu Wspólnoty.

¹¹ R. Mundell, *A Theory of Optimum Currency Areas*, „American Economic Review”, Vol. 51, 1961.

¹² R.I. McKinnon, *op. cit.*, p. 717.

¹³ P.B. Kennen, *op. cit.*, p. 717–725.

¹⁴ *Ibidem*, p. 717–725.

¹⁵ C.J. Ingram, *Comment: The Currency Area problem* [in:] R.A. Mundell, A.K. Svoboda, *Monetary Problems of the International Economy*, University of Chicago Press, Chicago 1969, p. 95–100.

¹⁶ P. Krugman, M. Obstfeld, *International Economics – Trade and Theory*, 5th editia, Addison–Wasley, 2000.

¹⁷ T. Bayoumi, B. Eichengreen, *One Money or Many? Analyzing the Prospects for Monetary Unification in Various Parts of the World*, Princeton Studies, „International Finance”, No. 76, Princeton 1994.

¹⁸ R. Vaubel, *Real exchange–rate changes in the European community: The empirical evidence and its implications for European currency unification*, Springer, Vol. 112, 1976, p. 429–470.

¹⁹ M.J. Fleming, *On Exchange–Rate Unification*, „Economic Journal”, No. 81, 1971, p. 467–488.

2. Stopień konwergencji nominalnej

Podstawowym czynnikiem warunkującym możliwość ubiegania się o członkostwo w UEM jest spełnienie tzw. kryteriów konwergencji. Polska jako członek UE jest zobowiązana do przyjęcia waluty euro. Wcześniej jednak musi wdrożyć wszystkie europejskie normy prawne i ustawy, które nieodłącznie wiążą się z późniejszym przyjęciem w Polsce wspólnej waluty. Co więcej, **Polska zobligowana jest do wypełnienia warunków jakie stawia koncepcja OCA.** W związku z tym, powinna ona osiągnąć względnie wysoki i jednocześnie zbliżony poziom rozwoju gospodarczego do krajów członkowskich strefy euro.

Na dzień 28 lutego 2014 r. Polska wypełniła dwa z czterech kryteriów konwergencji nominalnej, mianowicie: kryterium stabilności cen i kryterium stóp procentowych – tablica 1. Nie zostało wypełnione kryterium fiskalne z racji nałożonej na Polskę procedury nadmiernego deficytu budżetowego. Przy czym nadmierny deficyt był obecny w omawianym okresie w 17 na 28 państw UE, a sama Polska ma czas na jego zredukowanie do 2015 r. Polska nie wypełniła również w omawianym horyzoncie czasu kryterium kursu walutowego ze względu na fakt, że nie uczestniczy ona w ERM II (Mechanizm Kursów Walutowych II, ang. *Exchange Rate Mechanism II*).

Tablica 1. Spełnienie przez Polskę nominalnych kryteriów zbieżności w okresie 02/2013 – 02/2014

mc/rok kryterium	02/2013	04/2013	06/2013	08/2013	10/2013	12/2013	02/2014
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Deficyt fiskalny	-5,0	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9	-3,9
Norma	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Dług publiczny	56,4	55,6	55,6	55,6	55,6	55,6	55,6
Norma	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0	60,0
Stopa inflacji	3,2	2,7	2,1	1,6	1,1	0,8	0,7
Norma	2,6	2,3	2,5	2,3	2,0	1,8	1,3
Stopa procentowa	4,7	4,7	4,2	3,0	3,9	4,0	4,1
Norma	4,9	4,4	5,2	5,1	5,0	5,4	5,5

Legenda: mc – miesiąc

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Monitor Konwergencji Nominalnej*, Ministerstwo Finansów: 2013, nr 4, s. 1; 2013, nr 6, s. 1; 2013, nr 8, s. 1; 2013, nr 10, s. 1; 2013, nr 12, s. 1; 2014, nr 2, s. 1; 2014, nr 4, s. 1.

Przyczyną niespełnienia kryterium stabilizacji kursu walutowego jest z jednej strony fakt, że Polska nie ma wyznaczonej daty przyjęcia waluty euro, tym samym daty wejścia do ERM II. Czynnikiem sprawczym takiego stanu rzeczy jest m.in. problem z określeniem sztywnego kursu złotego wobec euro – tablica 2.

Tablica 2. Kurs dolara i euro na koniec grudnia [w zł]

rok waluta	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
USD	3,26	2,91	2,44	2,96	2,85	2,96	3,41	3,09	3,01
EURO	3,86	3,83	3,58	4,17	4,10	3,96	4,41	4,08	4,14

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych NBP.

Z danych zestawionych w tablicy 2 wynika, że waluta polska w analizowanym czasie ulegała permanentnej aprecjacji. Poza tym, kurs euro i dolara wobec polskiej złotówki ulegał silnym wahaniom i w latach 2005–2013 zawierał się w granicach 2,96 zł do 4,41zł; a kurs dolara amerykańskiego w samym tylko horyzoncie lat 2008–2013 kształtował się na poziomie od 2,96 zł do 3,41 zł.

3. Stopień konwergencji realnej i prawnej

Teoria OCA daje możliwość uzyskania odpowiedzi dotyczącej tego, na ile gospodarki Polski i strefy euro są tożsame i mogą funkcjonować bez zakłóceń w obszarze gospodarczym. Głównymi przesłankami OCA pozostają²⁰:

- otwartość i wzajemna integracja gospodarek państw będących członkami strefy euro;
- mobilność czynników produkcji (kapitału oraz siły roboczej);
- zdywersyfikowana struktura produkcji;
- homogeniczność preferencji;
- wysoki stopień współzależności między cyklami koniunktury w konkretnych krajach unii monetarnej.

Rozpatrując powyższe kryteria, należy stwierdzić, że Polska raczej spełnia kryteria OCA. Po pierwsze, polska gospodarka jest na tyle otwarta, że może partycypować w unii walutowej. Udział handlu z innymi członkami UE jest na tyle wysoki, żeby wejście w struktury UEM było przedsięwzięciem opłacalnym – tablica 3.

Tablica 3. Udział handlu Polski z innymi państwami UE [2005–2012²¹]

rok \ handel	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
Import [w imporcie ogółem (proc.)]	75,3	73,0	73,3	71,9	72,6	70,8	70,0	67,2
Eksport [w eksporcie ogółem (proc.)]	78,6	79,0	78,9	77,8	79,6	79,1	78,0	75,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

W roku 2012 eksport z Polski do krajów UE wynosił 75,7% łącznego eksportu, a import 67,2% łącznego importu. Z chwilą wejścia Polski do UE obserwuje się dynamiczny rozwój handlu, w tym handlu wewnątrzgałęziowego, co pozwala wysnuć wniosek, że Polska w zadowalającym stopniu spełnia kryterium zróżnicowania produkcji.

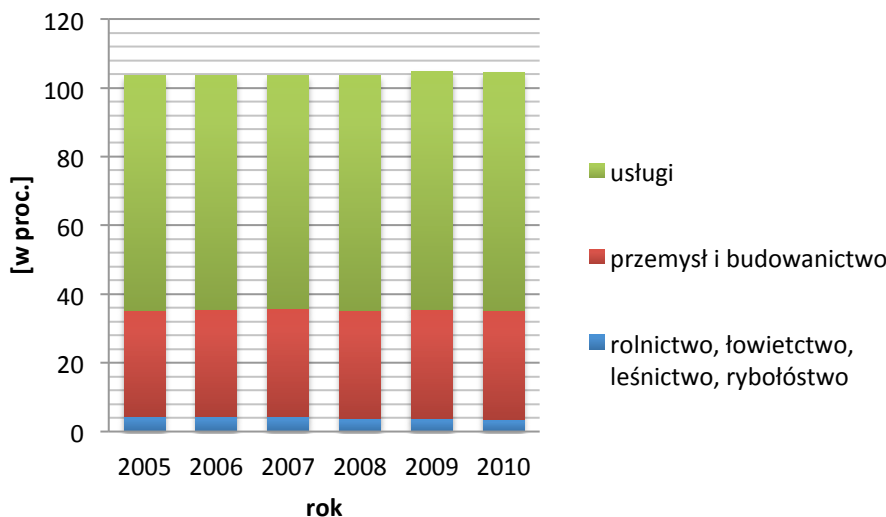
Istotną kwestią pozostaje również mobilność czynników produkcji, która jest zagwarantowana w traktatach. Nie mniej jednak, na państwa członkowskie Europy Środkowej, w tym Polskę nałożono okresy przejściowe, które ograniczają przepływ siły roboczej. Przy czym trzeba podkreślić, że rynek pracy w Polsce odznacza się większą elastycznością, aniżeli w strefie euro. Świadczy o tym m.in. fakt, że aktualnie w krajach UE pracuje ponad 2 mln obywateli polskich. Z dniem 1 maja 2011 r. Niemcy i Austria otworzyły dla Polaków swoje rynki pracy. Już w pierwszym miesiącu do Niemiec wyjechało 50 tys. osób. W porównaniu

²⁰ A. Dmowski, J. Sarnowski, D. Prokopowicz, *Finanse i bankowość. Teoria i praktyka*, Difin, Warszawa 2008, s. 70–71.

²¹ Na dzień 30.03.2014 r. dane za rok 2013 nie były jeszcze dostępne.

z dwumilionową liczbą Polaków, którzy wyjechali w poszukiwaniu pracy do Wielkiej Brytanii i Irlandii, jakie miały miejsce po wejściu Polski do UE, skala wyjazdów do Niemiec nie jest masowym *exodusem*. Zapotrzebowanie na siłę roboczą, przede wszystkim u zachodnich sąsiadów Polski jest bardzo duże. Przykładowo, w samych Niemczech poszukuje się 50 tys. opiekunów ludzi starszych, 60 tys. informatyków, 36 tys. inżynierów i 30 tys. pielęgniarek²².

Kolejnym argumentem przemawiającym na korzyść wypełnienia przez Polskę kryteriów OCA jest fakt, że posiada ona już dość heterogeniczną strukturę gospodarczą, choć nadal jest ona nieco odmienna od tej w Europie Zachodniej. Strukturę wartości dodanej brutto w Polsce i w UE w latach 2005–2010²³ prezentują rysunki 2 i 3.

Rysunek 2. Struktura wartości dodanej brutto w Polsce według rodzajów działalności w latach 2005-2010 [proc. wszystkich gałęzi]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Struktura wartości dodanej brutto w Polsce w 2010 r. przedstawiała się następująco: na sektor I (rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybołówstwo) przypadło 3,5% wartości dodanej brutto; na sektor II (przemysł i budownictwo) – 31,6% (przemysł 24,5%, budownictwo 7,1%), a na sektor III (usługi) – 69,4% (w tym na handel i naprawy; hotele i restauracje, transport, gospodarkę magazynową i łączność – 27,5%; pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm – 18,2%; pozostałą działalność usługową – 23,7%). Dane te jednoznacznie wskazują, że z roku na rok maleje udział rolnictwa i przemysłu w Polsce w tworzeniu dochodu narodowego (prognozuje się, że w 2020 r. w dalszym ciągu największy udział w strukturze wartości dodanej będą miały usługi – 64,9%, jakkolwiek zmniejszy się rola I sektora – do 3,3%, a sektor II będzie stanowił 31,8% struktury wartości dodanej brutto w Polsce)²⁴ – rysunek 2.

Zestawiając te dane ze strukturą wartości dodanej brutto UE 27²⁵ nasuwa się wniosek, że sektor I (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybołówstwo) w Polsce ma jeszcze zbyt dużą rolę w tworzeniu dochodu narodowego, podobnie jak sektor II (przemysł i budownictwo), ale z roku

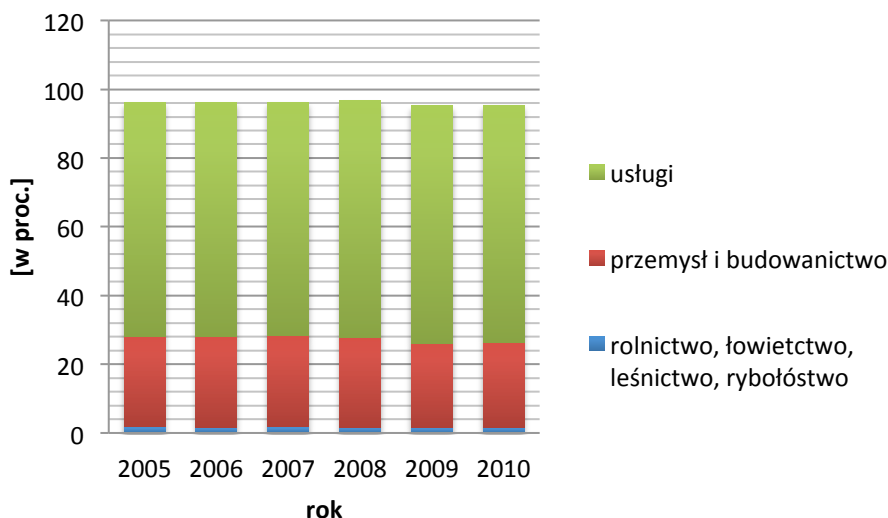
²² *Elastyczny rynek pracy w Polsce i w Europie*, <http://www.fundusze-europejskie.pl/dobre-projekty/0,603,elastyczny-rynek-pracy-w-polsce-i-w-europie.html> (16.04.2014).

²³ Na dzień 30.03.2014 r. dane za lata 2011-2012 nie były jeszcze dostępne.

²⁴ *Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie*, Warszawa 13 lipca 2010, s. 1524 (Monitor Polski nr 36, poz. 423).

²⁵ W dniu 1 lipca 2013 r. do UE przystąpiła Chorwacja i od tego dnia składa się ona z 28 państw członkowskich.

na rok wartości udziału tych sektorów w ogólnej strukturze wartości dodanej brutto w Polsce (w relacji do UE 27) maleje. Jeżeli chodzi o sektor III (usługi) to struktura wartości dodanej brutto w Polsce na przestrzeni lat 2005–2010 była porównywalna z tą w UE 27 – rysunek 3.

Rysunek 3. Struktura wartości dodanej brutto w UE 27 według rodzajów działalności w latach 2005-2010 [proc. wszystkich gałęzi]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

Rysunek 3 obrazuje, że struktura wartości dodanej brutto w krajach UE 27 na przestrzeni lat 2005–2010 odznaczała się dużą stabilnością. W 2010 r. przedstawiała się następująco: na sektor I (rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybołówstwo) przypadło 1,7% wartości dodanej brutto; na sektor II (przemysł i budownictwo) – 24,7% (przemysł 18,7%, budownictwo 6,0%), a na sektor III (usługi) – 69,0% (w tym na handel i naprawy; hotele i restauracje, transport, gospodarka magazynowa i łączność – 20,8%; pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm – 29,0%; pozostała działalność usługowa – 19,2,7%).

Tablica 3 prezentuje zbiorcze wyniki obserwacji w obszarze struktury wartości dodanej brutto w Polsce i UE 27 ze względu na rodzaj działalności w latach 2005–2010. Podobieństwo struktury polskiej gospodarki do struktury krajów strefy euro ma zasadnicze znaczenie w kontekście unikania szoków asymetrycznych, jak również możliwości prowadzenia polityki gospodarczej. Polska jest z pewnością krajem, który stara się „dogonić” kraje strefy euro, o czym z jednej strony świadczy wyższe tempo wzrostu gospodarczego, ale także rosnący udział wymiany w handlu wewnątrzgałęziowym i szybki przyrost wydajności pracy²⁶.

Następnym argumentem jaki należy wziąć pod uwagę rozważając zagadnienie wypełnienia przez Polskę kryteriów OCA jest kwestia homogeniczności preferencji. Jest to kryterium trudne do oceny, ze względu na pewną część wzrostu płac i inflacji w Polsce, która „nadrabia zaległości rozwojowe” i oddziaływanie tzw. zjawiska efektu Balassy-Samuelsona.

Wspomniane zjawisko objawia się tym, że ceny usług rosną szybciej od cen towarów przemysłowych. Rezultatem jest m.in. to, że średni poziom cen w krajach rozwiniętych gospodarczo jest wyższy, niż w krajach, które „nadrabiają zaległości rozwojowe”. Efekt ten powoduje w krajach Europy Środkowo-Wschodniej inflację mieszczącą się w przedziale od 0 do 4 pkt proc. rocznie²⁷.

²⁶ M. Gorynia, B. Jankowska, *Wejście Polski do strefy euro a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2011, s. 94.

²⁷ A. Dmowski, J. Sarnowski, D. Prokopowicz, *op. cit.*, s. 72.

Tablica 3. Struktury wartości dodanej brutto w Polsce i UE 27 ze względu na rodzaj działalności w latach 2005–2010 [proc. wszystkich gałęzi]

POLSKA						
gałąź sektora \ rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>I</i>	2	3	4	5	6	7
Sektor I (rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybołówstwo)	4,5	4,3	4,3	3,7	3,7	3,5
Sektor II (przemysł i budownictwo), w tym:	30,7	31,1	31,6	31,6	31,8	31,6
przemysł	24,7	24,7	24,5	24,3	24,3	24,3
budownictwo	6,0	6,4	7,1	7,3	7,5	7,1
Sektor III (usługi), w tym:	68,3	68,3	67,7	68,2	69,4	69,4
handel, transport i usługi komunikacyjne	27,4	27,4	26,5	26,2	27,0	27,5
pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm	18,1	18,3	19,0	19,5	18,4	18,2
pozostała działalność usługowa	22,8	22,6	22,2	22,5	24,0	23,7
UE 27						
gałąź sektora \ rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>I</i>	2	3	4	5	6	7
Sektor I (rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo, rybołówstwo)	1,8	1,7	1,8	1,7	1,6	1,7
Sektor II (przemysł i budownictwo), w tym:	26,2	26,5	26,6	26,2	24,4	24,7
przemysł	20,2	20,3	20,2	19,8	18,1	18,7
budownictwo	6,0	6,2	6,4	6,4	6,3	6,0
Sektor III (usługi), w tym:	68,2	68,0	67,9	68,7	69,2	69,0
handel, transport i usługi komunikacyjne	21,3	21,1	21,0	21,1	20,8	20,8
pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm	27,7	28,0	28,4	28,5	29,2	29,0
pozostała działalność usługowa	19,2	18,9	18,5	19,1	19,2	19,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Eurostat.

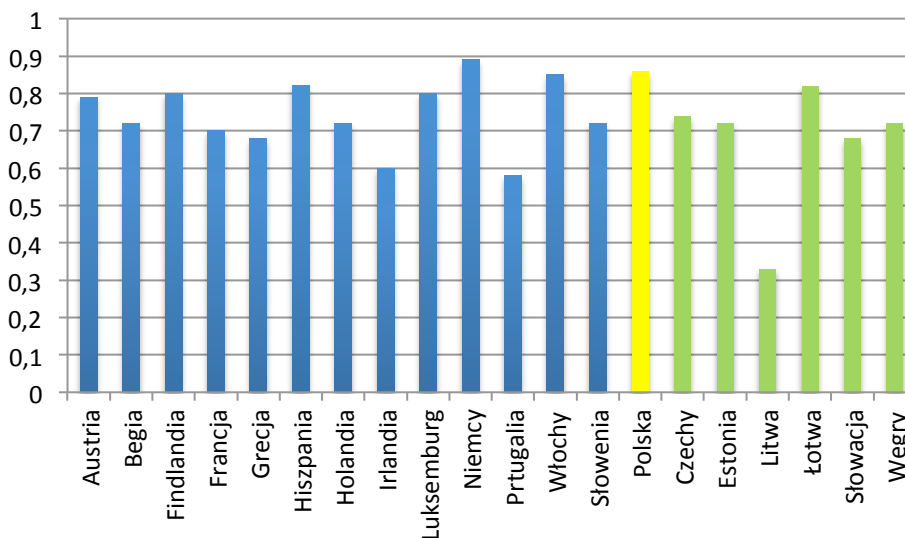
W ostatnich latach w Polsce odnotowano szybki wzrost wydajności pracy, co powodowało realną aprecjację krajowej waluty i częściowo było absorbowane przez aprecjację nominalną. Z chwilą, gdy Polska wejdzie do ERM II i w momencie usztywnienia kursu nominalnego, całość realnej aprecjacji „objawiać” się będzie w postaci presji inflacyjnej. Sytuacja ta stanie się podstawą trudności w spełnieniu kryterium inflacyjnego. Ponadto, realna aprecjacja będzie wpływała negatywnie na konkurencyjność polskich eksporterów, co z kolei przełoży się na napięcia na rachunku obrotów pieniężnych. Kolejną konsekwencją stanie się fakt, że w sytuacji niemożności wykorzystania narzędzi polityki monetarnej, przymus stosowania restrykcyjnej polityki fiskalnej przełoży się na ograniczenia wzrostu gospodarczego.

Przesłanką zaświadczyającą o wypełnieniu przez Polskę kryterium OCA jest również fakt, iż istnieje dość umiarkowana zbieżność cykli koniunkturalnych między Polską, a krajami strefy euro.

Synchronizacja cykli koniunkturalnych to tzw. „meta” wyznacznik optymalności wspólnych obszarów walutowych. Innymi słowy, to uogólniony wskaźnik pokazujący, czy korzyści będące następstwem uczestnictwa krajów w UEM są wyższe aniżeli koszty, które

wiążą się z utratą niezależnej polityki pieniężnej i kursowej będącej narzędziem akomodacji szoków²⁸.

Wartość indeksu podobieństwa w przebadanych przez K. Konopczak krajach strefy euro²⁹ pokazuje, że Polska znajduje się wśród grupy państw, której cykle są w największym stopniu zbieżne z cyklem referencyjnym strefy euro. Pod tym względem Polska nie ustępuje takim krajom, jak: Niemcy, Włochy, czy Hiszpania, których gospodarki w badanych okresie czasu były w analogicznej fazie cyklu, co cała strefa euro (nie mniej niż 80% okresów) – rysunek 4.

Rysunek 4. Indeks zbieżności faz cykli klasycznych (algorytm Bry–Boschan) wybranych krajów ze strefą euro w latach 1996–2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie K. Konopczak, *op. cit.*, s. 86.

Osobną kwestią pozostaje wypełnienie przez Polskę kryteriów konwergencji prawnej. Odnoszą się one do zgodności ustawodawstwa krajowego z art. 108 i 109 TWE³⁰ i statutu ESBC i ECB³¹, w tym przede wszystkim: niezależności funkcjonalnej, instytucjonalnej, personalnej i finansowej banku centralnego (art. 108 TWE³², art. 7 i art. 14 ust. 2 statutu³³), jak również do spójności celów banku centralnego z celami sformułowanymi w art. 105 (1) TWE³⁴ i art. 2 statutu³⁵. Obecnie Polska nie spełnia kryterium konwergencji prawnej, przede wszystkim ze względu na liczne antagonizmy występujące pomiędzy prawem krajowym, w tym także regulacji odnoszących się do banku centralnego z TWE i art. 2 statutu ESBC i ECB³⁶.

²⁸ K. Konopczak, *Analiza zbieżności cyklu koniunkturalnego gospodarki Polskiej ze strefą euro na tle krajów Europy Środkowo-Wschodniej oraz państw członkowskich strefy euro* [w:] *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej. Projekty badawcze*, cz. III, NBP, Warszawa 2009, s. 72.

²⁹ Analiza odnosiła się do następujących krajów Eurolandu: Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Grecja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Niemcy, Portugalia, Włochy, Słowenia oraz (2) kraje Europy Środkowo-Wschodniej, które w 2004 roku wstąpiły do Unii Europejskiej – Polska, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Słowacja i Węgry.

³⁰ Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz. U. C 321E, 29.12.2006).

³¹ Protokół (nr 4) w sprawie statutu ESBC i ECB (Dz. U. C 115 z 9.5.2008).

³² Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską ..., *op. cit.*

³³ Protokół (nr 4) w sprawie statutu Europejskiego ESBC i ECB ..., *op. cit.*

³⁴ Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską ..., *op. cit.*

³⁵ A. Rogut, *Nie do końca gotowi na euro*, „Rzeczpospolita” 18.03.2009, <http://www.rp.pl/arttykul/278016.html> (16.04.2014).

³⁶ Protokół (nr 4) w sprawie statutu ESBC i ECB ..., *op. cit.*

Problemem pozostaje przede wszystkim art. 227 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³⁷, który mówi o tym, że jedynie NBP ma prawo do emisji pieniądza i ustalania oraz realizowania polityki pieniężnej. Można się spodziewać, że odpowiednie zapisy konstytucji zostaną zmienione po przeorientowaniu obecnej sceny politycznej.

Podsumowanie

Nadrzędnym czynnikiem warunkującym przystąpienie Polski do strefy euro jest realizacja kryteriów konwergencji oraz wiążąca się z nią wola polityczna. Formalne uczestnictwo Polski w UE dało jej możliwość ubiegania się o członkostwo w UEM. Włączenie to musi zostać poprzedzone wprowadzeniem wszystkich europejskich norm prawnych i ustaw, które wiążą się z późniejszym funkcjonowaniem waluty euro w Polsce. Polska powinna również wypełnić warunki, które wynikają z koncepcji OCA (harmonizacja rozwoju poziomu gospodarczego z pozostałymi krajami członkowskimi strefy euro). O poziomie spełnienia wytycznych OCA zaświadcza m.in. wypełnienie kryteriów zbieżności nominalnej i realnej. Druga jest swoistym buforem bezpieczeństwa dla pierwszej – zabezpiecza jej trwałość. Pobeżna analiza poziomu wypełnienia najważniejszych kryteriów OCA, pozwala stwierdzić, że Polska w horyzoncie ostatnich lat satysfakcjonująco wypełniła wyłącznie kryteria konwergencji realnej.

Celem zabezpieczenia stabilności konwergencji nominalnej nieodzowne jest również wypracowanie wysokiego poziomu konwergencji realnej. Rozumie się ją jako zbliżenie struktur gospodarczych i dochodów na jednego mieszkańca. Osiągnięcie wysokiej spójności w zakresie struktur realnej gospodarki zmniejsza ryzyko tego, że polska gospodarka po pozytywnej weryfikacji realizacji kryteriów konwergencji i podjęciu decyzji o przyłączeniu jej do Eurolandu na nowo zacznie „dryfować”, co może spowodować destabilizację funkcjonowanie unii monetarnej. W związku z tym, dąży się do tego, aby kraje pretendujące do członkostwa w strefie euro wykazały się znacznym postępem w harmonizacji swoich struktur gospodarczych i wielkości PKB na jednego mieszkańca. Pozwala to na wzmocnienie spójności, wspiera wspólny rozwój krajów członkowskich i przekłada się na zredukowanie ryzyka wystąpienia asymetrycznych szoków. Podkreśla się, że realna konwergencja nie powinna być powolniejsza od nominalnej. Należy dążyć do tego, aby obie zostały osiągnięte jednocześnie. Jeżeli Polska będzie realizować reformy strukturalne, co związane jest z poprawą perspektyw wzrostu, wyższą elastycznością rynku towarowego i rynku pracy, wówczas proces nominalnej konwergencji może ulec nawet przyspieszeniu. Zarazem dzięki postępom uzyskanym w realizacji konwergencji nominalnej można wypracować stabilizację oczekiwań inflacyjnych i obniżenie skłonności do inflacji, a to może istotnie uskutecznić perspektywę wzrostu gospodarczego i tym samym zapewnić dalszy postęp konwergencji realnej³⁸.

Ponadto, poziom konwergencji krajów aspirujących do strefy euro (w tym Polski) jest oceniany na podstawie stabilnego kursu walutowego. Instrumentem odpowiadającym za ocenę spełnienia tego warunku jest ERM II. Obecność Polski w tym systemie warunkowana jest sytuacją makroekonomiczną kraju, jak również poziomem wypełnienia kryteriów zbieżności i spójności gospodarczej.

Podkreślić należy, iż sytuacja makroekonomiczna w latach 2010-2014 stwarza szansę spełnienia kryteriów z Maastricht nawet bez „kreatywnej rachunkowości” w ciągu 3-4 lat. Biorąc jednak pod uwagę polaryzację opinii społecznej, główne partie nie spieszą się zbyt z deklaracją polityczną dotyczącą tego co zrobią w tej sprawie. Kryzys w strefie euro może mieć w perspektywie zanikające znaczenie. Polska może być „zmuszona” do przystąpienia, do UEM pod wpływem dalszej ewolucji międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, przede

³⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483).

³⁸ J. Zabińska, *op. cit.*, s. 60-61.

wszystkim, gdy koszty obsługi inwestycji zagranicznych (rzeczowych i kapitanowych) znacznie przewyższą transfery netto z UE.

Literatura

1. Bayoumi T., Eichengreen B., *One Money or Many? Analyzing the Prospects for Monetary Unification in Various Parts of the World, Princeton Studies*, „International Finance”, No. 76, Princeton 1994
2. Bień A., *Optymalny obszar walutowy. Teoria i praktyka*, PWE, Warszawa 1988
3. Dmowski A., Sarnowski J., Prokopowicz D., *Finanse i bankowość. Teoria i praktyka*, Difin, Warszawa 2008
4. *Elastyczny rynek pracy w Polsce i w Europie*, <http://www.fundusze-europejskie.pl/dobre-projekty/0,603,elastyczny-rynek-pracy-w-polsce-i-w-europie.html> (16.04.2014)
5. Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
6. Fleming J.M., *On Exchange-Rate Unification*, „Economic Journal”, No. 81, 1971
7. Gawlikowska-Hueckel K., Zielińska-Głębocka A., *Integracja europejska. Od jednolitego rynku do unii walutowej*, C.H. Beck, Warszawa 2007
8. Gorynia M., Jankowska B., *Wejście Polski do strefy euro a międzynarodowa konkurencyjność i internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2011
9. Hetmańczuk A., *Wejście Polski do strefy euro – najkrótsza droga do pełnej integracji* [w:] *Globalizacja a konkurencyjność w gospodarce światowej*, red. M. Noga, M. K. Stawicka, CeDeWu, Warszawa 2009
10. Ingram J.C., *Comment: The Currency Area problem* [in:] R.A. Mundell, A.K. Svoboda, *Monetary Problems of the International Economy*, University of Chicago Press, Chicago 1969
11. Kennen B.P., *The Theory of Optimum Currency Area: An Electic view* [in:] R.I. McKinnon, *Optimum Currency Areas*, „The American Economic Review”, Vol. 53, 1963
12. Konopczak K., *Analiza zbieżności cyklu koniunkturalnego gospodarki Polskiej ze strefą euro na tle krajów Europy Środkowo-Wschodniej oraz państw członkowskich strefy euro* [w:] *Raport na temat pełnego uczestnictwa Rzeczypospolitej Polskiej w trzecim etapie Unii Gospodarczej i Walutowej. Projekty badawcze*, cz. III, NBP, Warszawa 2009
13. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483).
14. Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010-2020: regiony, miasta, obszary wiejskie, Warszawa 13 lipca 2010, s. 1524 (Monitor Polski nr 36, poz. 423).
15. Krugman P., Obstfeld M., *International Economics – Trade and Theory*, 5th editia, Addison-Wasley, 2000
16. McKinnon I.R., *Optimum Currency Areas*, „The American Economic Review”, Vol. 53, 1963
17. Meade E.J., *Balance of Payments Problems of a Free Trade Area*, „The Economic Journal” Vol. 67, September 1957
18. *Monitor Konwergencji Nominalnej*, Ministerstwo Finansów: 2013, nr 4; 2013, nr 6; 2013, nr 8; 2013, nr 10; 2013, nr 12; 2014, nr 2; 2014, nr 4
19. Mundell R., *A Theory of Optimum Currency Areas*, „American Economic revive”, Vol. 51, 1961
20. NBP, Narodowy Bank Polski, Internetowy Serwis Informacyjny, <http://www.nbp.pl/>
21. Orłowski M.W., *Optymalna ścieżka do euro*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2004
22. Protokół (nr 4) w sprawie statutu ESBC i ECB (Dz. U. C 115 z 9.5.2008)

23. Pszczółka I., Współczesne waluty międzynarodowe, CeDeWu, Warszawa 2011
24. Rogut A., *Nie do końca gotowi na euro*, „Rzeczpospolita” 18.03.2009, <http://www.rp.pl/artykul/278016.html> (16.04.2014)
25. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz. U. C 321E, 29.12.2006)
26. Vaubel R., *Real exchange–rate changes in the European community: The empirical evidence and its implications for European currency unification*, Springer, Vol. 112, 1976
27. Żabińska J., *Realizacja kryteriów konwergencji warunkiem uczestnictwa Polski w strefie euro* [w:] B. Kubska–Maciejewicz, A. Stępnia, *Polska w strefie euro*, Wydawnictwo WSB w Poznaniu, Poznań 2005

READINESS OF POLAND FOR THE FUNCTIONING IN THE EURO AREA

Summary

The date of Polish accession to the Economic and Monetary Union has not yet been established, which causing that the Polish accession to the eurozone is a quite distant project, even "futuristic". The choice of the appropriate term of Polish accession to the euro zone is accompanied by numerous disputes concerning the actual readiness of the Polish economy to participate in the system of the single currency euro. Today, the foundation of this dispute remains the financial crisis of eurozone. The European Union is currently experiencing one of the most important challenges in its entire history. However, current remains the issue of fulfillment by Poland criteria of nominal, real and legal convergence, which indicate the level of fulfillment of conditions set by the concept of an optimum currency area and the possibility of a relatively safe functioning in the framework of this area.

Keywords: eurozone, Optimal Currency Area, Polish accession to the euro area, nominal convergence, real convergence

dr Klaudia Pujer
e-mail: klaudiapujer@wp.pl